

Басюк Ю. В.
студентка ФММ;
Колешня Я. О.
канд. екон. наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-4856-4898

ВПЛИВ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВА ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Хлібопекарська галузь є однією з ключових складових харчової промисловості України, гарантуючи населенню основний продукт харчування - хліб. Вивчення обсягів харчування в домогосподарствах підтверджує, що хліб та хлібні вироби займають третє місце в раціоні українців [1]. Проте, діяльність хлібопекарських підприємств знаходиться під постійним впливом мінливого зовнішнього середовища, яке характеризується нестабільністю економіки, політичною невизначеністю, коливаннями цін на сировину та інші фактори. Досліджуючи вплив зовнішнього середовища на хлібопекарські підприємства, сконцентруємо увагу на таких факторах зовнішнього оточення, як держава, повномасштабна війна в Україні, споживачі, постачальники сировини та конкуренти.

Лідерами у хлібопекарській сфері стали такі підприємства, як ПрАТ «Київхліб», ПрАТ «Концерн Хлібпром», ТОВ «Хлібний холдинг «Хлібні інвестиції», ТОВ «Хлібокомбінат «Кулиничі», холдинг «Золотий урожай» Lauffer Group та група компаній «Формула смаку». Найбільший обсяг виробництва хліба та хлібобулочних виробів на внутрішньому ринку має ПрАТ «Київхліб», чия ринкова частка складає 15%. Шість провідних компаній, до яких входять ПАТ «Київхліб», ПАТ «Концерн «Хлібпром», ТОВ «Хлібний холдинг «Хлібні інвестиції», ГК «Хлібодар», ТОВ «Хлібокомбінат «Кулиничі», ГК «Формула смаку» та холдинг «Золотий урожай» Lauffer Group, відповідають за близько 60% внутрішнього виробництва хліба та хлібобулочних виробів. Міні-пекарні виробляють приблизно 10% хлібних продуктів, тоді як решта 30% національного виробництва хліба та хлібобулочних виробів походить від понад 100 хлібозаводів [3].

Найбільший вплив на функціонування підприємств забезпечує державна політика. З 1996 року цінодію здійснюють місцеві органи самоврядування, як визначено постановою Кабінету Міністрів України № 1548 від 25 грудня 1996 року [4, с. 317]. Відповідно до останніх змін законодавства для ринку хліба встановлено граничні ціни на хліб пшеничний з борошна вищого сорту, знижено ставку ПДВ на хліб та хлібобулочні вироби з 20% до 14%, встановлено нульову ставку акцизу на спирт для виробництва хлібопекарських дріжджів. Загалом, зміни законодавства для ринку хліба в Україні мають на меті зробити хліб більш доступним для населення, підтримати хлібопекарські підприємства та забезпечити продовольчу безпеку країни через війну, економічну кризу та інші фактори, що призвели до значного зростання цін на хліб. Приблизно 20% підприємств у галузі хлібопекарства внаслідок війни відновлені не були або зазнали руйнувань. Тим не менше, в Україні функціонує розгалужена мережа потужних хлібозаводів, призначених для широкого виробництва хліба та обладнаних значними резервами продуктивності. Ці підприємства можуть забезпечити продукцією до 50 мільйонів осіб, хоча сьогодні населення України значно менше. Важливо відзначити, що споживання хліба в Україні скоротилося на 15% з початку війни, що можна пояснити міграційними процесами та зменшенням купівельної спроможності населення [6].

Особливістю функціонування хлібопекарських підприємств є їх залежність від наявності борошна, оскільки його частка в готовому виробі перевищує 50% [1]. За вартісним показником, витрати на сировину і матеріали становлять приблизно 43% в структурі собівартості хлібобулочних виробів (рис. 1) [1].

За даними Держстату, протягом перших 7 місяців 2023 року ціни на хліб зросли на 15%. У порівнянні з аналогічним періодом 2022 року це є зростанням на 9,7%. Підвищення цін пов'язане із зростанням закупівельної вартості пшениці, яка підвищилася на \$10 за тону (з \$180 до \$190). Крім того, збільшення вартості хліба також обумовлене підвищенням собівартості та витрат на доставку [2].

Іншим фактором зовнішнього середовища є споживачі та рівень їхньої платоспроможності [4, с. 318]. Наразі купівельна спроможність населення України знаходиться на низькому рівні. Це також пов'язано з низкою таких факторів, як війна, інфляція та зниження доходів. Незважаючи на складні умови та економічні нестабільності, хліб та хлібобулочні вироби залишаються основним та необхідним продуктом в раціоні населення. У періоди криз та невпевненості споживачі часто обирають продукти, які є стійкими до економічних коливань, і саме хліб відповідає цьому критерію. Таким чином, хліб та хлібобулочні вироби не тільки задовольняють базові харчові потреби, але й виступають як надійний та постійний елемент в харчовому ланцюзі, особливо в умовах економічної нестабільності.

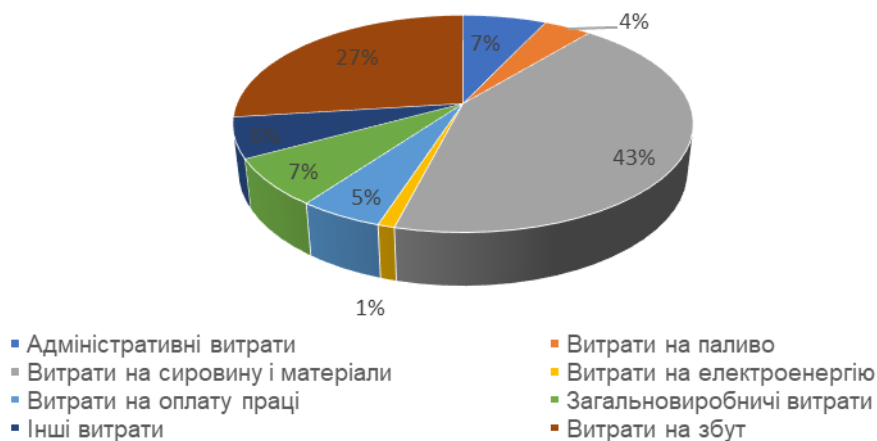

Рисунок 1 – Структура собівартості батону
Джерело: створено авторами на основі [1]

Розглядаючи низьку купівельну спроможність та економічні труднощі, важливо зауважити, що хліб та хлібобулочні вироби виступають не лише як харчові продукти, а й як стратегічний елемент стійкості в умовах нестабільності. Таблиця 1, що відображає динаміку виробництва хліба, хлібобулочних та кондитерських виробів, віддзеркалює різноманітні аспекти впливу зовнішнього середовища на хлібопекарську галузь у період з 2018 по 2022 роки.

Таблиця 1 - Динаміка виробництва хліба, хлібобулочних та кондитерських виробів за кодами КВЕД-2010 за 2018-2022 роки, (відсотків до попереднього року)

Код за КВЕД-2010	2018	2019	2020	2021	2022
10.7	95,0	94,0	95,7	102,2	78,0
10.71	93,2	91,1	95,3	102,8	80,4
10.72	99,2	99,3	96,5	101,9	73,8

Джерело: [6]

Аналізуючи ці дані, можна відзначити, що спостерігається тенденція до збільшення виробництва у 2020 і 2021 роках, але в 2022 році відбувається значний спад. Наприклад, вплив пандемії COVID-19 відображений у зниженні виробництва у 2020 році та підвищенні його у 2021 році. Різкий спад у 2022 році пов'язаний з війною в Україні, яка призвела до руйнування інфраструктури, скорочення доходів населення та підвищення цін на сировину. Отже, хлібопекарська промисловість України є стратегічно важливою галуззю, яка забезпечує населення основним продуктом харчування - хлібом. Однак ця галузь відчуває значний вплив нестабільного зовнішнього середовища, що включає економічну нестабільність, політичну невизначеність, війну та інші фактори. Аналіз показників виробництва хліба, хлібобулочних та кондитерських виробів вказує на тенденції до коливань, спричинених різними подіями, такими як пандемія COVID-19 та війна в Україні. Зменшення виробництва у 2022 році, яке пов'язане з воєнним конфліктом, відображає складні умови, з якими стикається галузь.

Низька купівельна спроможність населення та економічні труднощі ставлять підприємства хлібопекарської галузі перед викликами. Однак важливо відзначити, що хліб та хлібобулочні вироби залишаються стійкими та постійними елементами в харчовому ланцюзі, особливо в умовах економічної нестабільності, а хлібопекарська промисловість України, незважаючи на труднощі, відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та залишається важливим елементом стійкості економіки країни.

Список використаних джерел

- Новоїтенко І. В., Малиновський В. В. Стан та основні тренди розвитку хлібопекарської промисловості України. *Ефективна економіка*. 2020. №. 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/54.pdf (дата звернення: 04.03.2024).
- В Україні зростає ціна на хліб: із чим це пов'язано. URL: <https://thepage.ua/ua/news/u-serpni-2023-cina-hlibu-v-ukrayini-zroslo-na-10-20percent> (дата звернення: 04.03.2024).
- Ліщинська В. В. Аналіз конкурентного середовища хлібопекарської промисловості України. *Ефективна економіка*. 2018. Т. 4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/163.pdf (дата звернення: 04.03.2024).
- Бровкіна Ю.О. Вплив факторів зовнішнього середовища на економічну безпеку хлібопекарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 316-319.
- Близько 20% хлібо заводів зруйновані або не повернулися до виробництва: вебсайт. URL: <https://agroportal.ua/news/eksklyuzivny/blizko-20-hlibozavodiv-zruynovani-abo-ne-povernulisya-do-virobnictva> (дата звернення: 05.03.2024).
- Офіційний сайт «Державна служба статистики України». Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності: вебсайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html (дата звернення: 05.03.2024).